

Preek over Jesaja 2:1-15 en Romeinen 13:8-14

Gehouden op de 1^e zondag van advent, 1 december 2024, in de Oude Jeroenskerk te Noordwijk

Gemeente van Christus, vandaag, op eerste advent, begint een nieuw kerkelijk jaar. Jaarwisselingen zijn traditiegetrouw tijden voor goede voornemens. Voor inspiratie daarvoor moeten wij bij de apostel Paulus wezen. “De nacht loopt ten einde, de dag nadert al. Laten we ons daarom ontdoen van de praktijken van de duisternis en ons omgorden met de wapens van het licht.” Dat is mooi en beeldend opgeschreven, al jammer genoeg nog niet heel erg concreet. Wat zal Paulus daarmee bedoelen? En zijn wapens niet, ook al zijn het ‘wapens van het licht’, altijd een beetje verdacht? Dat hoorden wij tenslotte net, bij onze eerste lezing, toch?

Deze lezing uit Jesaja werd de oerkreet van de vredesbeweging: “Zwaarden tot ploegscharen!” Ik gok dat de meeste mensen die deze oproep vandaag de dag horen hooguit moe en wellicht een beetje weemoedig zullen glimlachen. Want laten we eerlijk wezen, het pacifisme heeft betere dagen gekend. “Zwaarden tot ploegscharen”, dat roept bij ons hooguit een vergane tijd op: bloemen in het haar, liedjes om een kampvuur met gitaarbegeleiding en paarse halsdoeken. En ook al denken sommigen met nostalgie of weemoed daaraan terug, erg realistisch, daar zijn de meesten het nu toch wel over het algemeen mee eens, is deze oproep niet. Haast niemand windt zich meer op over zo genoemde “vredesmissies”, menig pacifist pleit inmiddels vurig ervoor dat wij wapens naar Oekraïne moeten sturen. En ja, de tijden zijn daar allang rijp voor, steeds duidelijker wordt ons voor ogen gevoerd hoe ellendig dun het vernis van onze beschaving is. Om het intact te houden, zijn militaire opties geen taboe meer. Al een vermeende heilige als Dietrich Bonhoeffer had dat door. Nog in 1937 haalde hij juist deze tekst aan om de jeugd in Europa tot pacifisme op te roepen. Maar vier jaar later realiseerde hij zich dat er extreme situaties zijn waarin ook pacifisten hun handen vuil moeten maken om alsmaar doordraaiende raderen van vernietiging in de spaken te vallen. En ja, zo Bonhoeffer met blik op Hitler, desnoods moet dat met een wapen.

Nog een andere kanttekening moet bij deze oproep worden geplaatst. Om ons te ontdoen van “de praktijken van de duisternis” moeten wij goed weten wat mensen kan kwetsen. En de kreet “zwaarden tot ploegscharen” laat ons veel te veel over het hoofd zien, wat tussen mensen, zeker in de huidige tijd, allemaal mis kan gaan, zonder en nog voordat wapens aan te pas komen. Want als zwaarden, pistolen of andere wapens al getrokken zijn, komen de meeste interventies veel te laat. En ook al heb je nog nooit in je leven een wapen gezien, kan je toch al veelvuldig met geweld in aanraking zijn gekomen. Want ook door middel van woorden, geld en desinformatie op onze beeldschermen kunnen oorlogen worden gevoerd en ook het afpakken van rechten, resources of waardigheid kan mensen verwonden net als een fysiek wapen. Neem bijvoorbeeld de toenemende polarisatie, het wij-zij-denken. Erdoor groeit bij velen de neiging om mensen die niet bij de eigen groep horen of waarmee ze het simpelweg niet eens zijn, te beledigen, grof weg te zetten of het land uit te wensen. Enkel woorden zijn het, maar ze kunnen kwetsen als messen en natuurlijk in het verlengde ook leiden tot fysiek geweld. Zelfs de holocaust begon ooit met woorden alleen. Of neem het begrip “globalisering”. Voor velen biedt dat volop mogelijkheden en kansen. Maar anderen, diens werkplek erdoor wordt bedreigd, ervaren het samentrekken van de wereld en dat een familiebedrijfje ergens in China ineens hun concurrent is, als een aanval op hun bestaan. En dat zonder dat erbij een wapen aan te pas komt.

Is dus “zwaarden tot ploegscharen” een utopie, die realistisch bezien niet in onze wereld past? Is pacifisme een Bijbels principe dat de kerk zelfs tegen beter weten in moet prediken ook al moeten velen vandaag de dag daar alleen nog maar moe en weemoedig om glimlachen?

Laten wij de woorden van Jesaja nauwkeurig bekijken: De profeet vertelt over een visie die hij heeft gehad, een visioen over hoe God zijn heerschappij op aarde gaat voltooien. Daarbij gaat het dus niet over hoe wij vandaag de dag moeten leven, maar wat God ooit, ‘eens in de laatste dagen’ zal doen. Zoals, bijvoorbeeld, de geologie van het heilige land aardig door elkaar schudden. Want dat heeft hij Jesaja eerst verteld, wat hij met de berg zal doen waarop zijn tempel staat. Want, om het heel eerlijk te zeggen, die berg, de Zion, stelt niet veel voor. Het is qua hoogte niet veel meer dan een mierenhoop, al de olijfberg direct ernaast overschaduwde hem. Stel je voor, de mensen destijds hadden de Alpen of de Himalaya gekend! Ze waren al diep onder de indruk dat er in Oegarit, het huidige Noord-Syrië, een berg stond diens top bij slecht weer in de wolken verdween. En nu voorspelt Jesaja, dat eens, ooit, in de laatste dagen, de Zion het dak van de wereld gaat vormen. Dan zal geen volk op aarde nog om de troon van God heen kunnen, ja alle volken zullen daar bijeen komen. Zodat God alle mensen kan onderrichten en de goede weg op kan wijzen. En zodat God recht kan spreken tussen mensen en volken die ruzie met elkaar maken.

En dat doet God, opdat de mensen vervolgens, dus nadat God heeft rechtgesproken, hun zwaarden kunnen omsmeden tot ploegijzers en hun speren tot snoeimessen. Dat is dan niet minder dan logisch, ook: ze zijn niet meer nodig, omdat in deze laatste dagen God zélf zal rechtspreeken. Zo ontwapent God de mensen en geeft hen daarvoor

ploegijzers en snoeimessen in de hand, werktuigen die niet vernietigen, maar iets produceren. Zo eist God het geweld- en machtsmonopolie op, hij verklaart zich tot enige supermacht. In de eindtijd bepaalt God alleen de regels en iedereen die bij zijn berg, bij het dak van de wereld arriveert, moet dat dan inzien: Net als de Mount Everest vandaag, is Gods recht sprekend en de goede kant op wijzend handelen van onovertroffen grootheid en autoriteit.

Zoer zelfs, dat het licht van deze onovertroffen grootheid en autoriteit alle tijden doorstraalt, dat het, net een lichtend, ideaal stip op de horizon, zin en richting geeft ook aan mensen die vandaag de dag leven. Zo, tenminste, interpreteer ik de laatste zin van onze lezing uit Jesaja, een zin die niet meer bij zijn eindtijds-visioen hoort, maar een conclusie ervan voor de huidige tijd is: “Nakomelingen van Jakob, kom mee, laten wij leven in het licht van de HEER.”

In dát licht, uitgaand vanuit het lichtende, ideale stip van Gods onovertroffen grootheid en autoriteit, raken onze twee lezingen elkaar. Dat licht wijst ons de weg naar de “wapens van het licht”, waarmee wij ons volgens Paulus moeten omgorden. Want hoe zou je leven, als jij erdoor doordrongen was dat in en achter alle wisselvalligheden en onzekerheden, dat achter alle crises, maatschappelijke veranderingen en schokkende verkiezingsuitslagen God heel de wereld en ook jou in zijn veilige en liefdevolle hand houdt? Hoe zou de wereld eruitzien als wij mensen ondanks alles, soms tegen beter in, eraan vast hielden dat Gods rechtvaardig handelen onbedwingbaar groot is en vaststaat als de Mount Everest? Hoe zouden wij leven vanuit zo een diep en onverwoestbaar vertrouwen op onze schepper?

Natuurlijk, ik zeg niet dat zo’n vertrouwen, zo’n geloof eenvoudig is en soms ligt hij heel terecht buiten bereik, dat geef ik eerlijk toe, ook voor mezelf. En toch lijkt mij niets belangrijker voor de wereld van vandaag dan te blijven proberen om zo’n vertrouwen toch de kans te geven. Want zo’n geloof bevrijdt ons van angst. En angst is de drijfveer en de voedingsbodem van zo ongeveer alle kwetsuren en verwondingen die mensen elkaar aandoen, zij het met of zonder een wapen.

Levend in het licht van dit vertrouwen zouden wij namelijk alle mensen allereerst als goddelijk schepsel zien, net zo geliefd en gewild als wijzelf. En daarom zouden wij ook bij mensen waarmee wij het hartstochtelijk oneens zijn allereerst nieuwsgierig zijn naar hun verhaal en de weg waarlangs zij bij hun mening zijn gearriveerd. Ook bij die PVV’er die alle niet roomwitte mensen liefst zo spoedig mogelijk uit Nederland wil deporteren. Net als bij de moslimknuffelaar die veel te snel de andere kant opkijkt als Marokkaanse hangjongeren voor overlast zorgen. Levend in het licht van dit vertrouwen zouden wij dit gelijkheidsbeginsel ook in het negatieve toepassen, wanneer het over de grenzen van wat toelaatbaar is gaat. Dan zou niet enkel een maatschappelijke en politieke integratie-discussie losbarsten, wanneer mensen met een migratieachtergrond tegen voetbalfans uit Israël rellen. Maar ook wanneer de daders Rotterdamse Feyenoord-supporters zijn en het antisemitisme op spandoeken staat en uit appgroepen lekt. Ja, levend in het licht van dit vertrouwen zouden wij niets liever willen dan verbindingen aangaan juist met mensen die niet bij onze groep horen, met mensen die wij niet begrijpen. Met de boerka-draagster, de getatoeëerde punk, de hardwerkende witte man met veel angsten en zorgen, de Syrische vluchteling of de strenge zwarte-kousen heer in driedelig pak. Levend in het licht van dit vertrouwen zou het wij-zij – denken snel tot het verleden behoren en ook wapens minder vaak aan te pas komen.

Daarom: Nog veel eerder dan “Zwaarden tot ploegscharen” moeten wij onze angst omsmeden tot vertrouwen en verbindingen aangaan juist over grenzen heen. Laat dát ons goede voornemen zijn voor het nieuwe kerkelijk jaar. Die wij verwachten, Jezus, heeft het ons voorgedaan: zonder schroom of angst ging hij op mensen af, juist als deze waren buitengesloten of tot de autoriteiten hoorden die hem bestreden. Het licht van zijn woorden en daden wijst ons vandaag de dag nog steeds de weg. Wat zou allemaal kunnen gebeuren, als wij allen vanuit dit licht zouden leven? Daarover afsluitend een klein verhaal:

“Zeg, hoeveel weegt een sneeuwvlok?” vroeg een mees aan een wilde duif. “Minder dan niks”, gaf die ten antwoord. “Dan moet ik jou een merkwaardig verhaal vertellen”, zei de mees. “Ik zat op de tak van een den, dicht bij de stam, toen het begon te sneeuwen. Niet hevig, met stormgeweld, nee, als in een droom, zonder geluid of gewicht. Daar ik niets beters te doen had, begon ik de sneeuwvlokken te tellen die op de twijgen en naalden van mijn tak vielen en daaraan bleven hangen. Op de kop af drie miljoen zeventienhonderd eenenveertigduizend negenhonderd éénenvijftig waren het er. Toen de drie miljoen zeventienhonderd eenenveertig duizend negenhonderd tweeënvijftigste vlok omlaag kwam –wegend minder dan niks, zoals je zegt– brak de tak af.” Daarop vloog de mees weg. De duif, sinds de dagen van Noah gespecialiseerd in dit soort vragen, zei na enig nadenken bij zichzelf: “Misschien ontbreekt er nog maar één stem van één enkele mens om de vrede in de wereld te verwerkelijken.”

Amen.